

Eelnõu 12.03.2025

MINISTRI KÄSKKIRI

Tallinn

{regDateTime}

nr {regNumber}

Kultuurimälestiseks tunnistamine ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamine

Muinsuskaitseaduse § 20 lg 1 p 3 ja 7, lg 2 ja lg 6 alusel ning kuulates ära Muinsuskaitse Nõukogu seisukoha:

1. Muudan kultuuriministri 01.09.1997. a määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punktiga 1583 mälestiseks tunnistatud „Kalmeväli“ (kultuurimälestiste registris nr 10534) asukohta ja määran uueks asukohaks maa-ala Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas Naistevälja ja Saiakopli külades lisas 1 välja toodud katastriüksustel.
2. Kehtestan mälestise piiri vastavalt käskkirja lisale 1.
3. Lõpetan Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas Naistevälja külas asuvate arheoloogiamälestise „Kivikalme“ (kultuurimälestiste registris nr 10536), arheoloogiamälestise „Kivikalme“ (kultuurimälestiste registris nr 10537), arheoloogiamälestise „Kivikalme“ (kultuurimälestiste registris nr 10538), arheoloogiamälestise „Kivikalme“ (kultuurimälestiste registris nr 10539) ja arheoloogiamälestise „Kivikalme“ (kultuurimälestiste registris nr 10540) kultuurimälestiseks olemise.
4. Tunnistan kehtetuks kultuuriministri 01.09.1997. a määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ lisa 1 punktid 1585—1589.

Muinsuskaitseametil kanda mälestise ja kaitsevööndi andmed ning mälestiseks olemise lõpetamised kultuurimälestiste registrisse ja ajakohastada andmed riigi maakatastris.

Käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avaldamisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud tingimustel ja korras.

I. Asjaolud

- 1.1. Tapa vallas Naistevälja külas paiknevad kalmeväli ja kivikalmed võeti kultuurimälestistena riikliku kaitse alla kultuuriministri 01.09.1997. a määrusega „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ vastavalt punktidega 1583 ning 1585—1589. Kalmeväli on kantud kultuurimälestiste registrisse numbriga 10534, kivikalmed numbritega (edaspidi registri nr) 10536—10540.

- 1.2. Kivikalmed registri nr-tega 10536—10540 ei ole olnud Maa- ja Ruumiameti avalikus kultuurimälestiste kaardirakenduses muinsuskaitseobjektide andmekihil kuvatud.
- 1.3. 2024. aastal koostas Muinsuskaitseamet ekspertiisi kivikalmete registri nr-tega 10536—10540 asukohtade tuvastamiseks ja piiride määramiseks¹. Ekspertiisi tulemusel järelitati, et viiest kivikalmest on täpne asukoht kirjelduste ja maastikuvaatluste alusel tuvastatav vaid kahel (registri nr-tega 10536 ja 10537). Lisaks toodi välja suurem kivikalmete ja kalmepõhjade kontsentratsiooniala Naisteküla põldudest põhja pool metsasel alal. Tulemustest lähtuvalt tehti ettepanekud andmete korrigeerimiseks ja muutmiseks, sealhulgas:
 - 1.3.1. ühendada Moe mõisale kuulunud metsamaadele jääv kivikalmete ja kalmepõhjade kontsentratsiooniala ühtseks ning liita olemasoleva kalmeväljaga (registri nr 10534);
 - 1.3.2. võtta eraldi kaitse alla ka Saiakopli küla piires Kõnnu (KÜ 71601:004:1062), Toomarahva (KÜ 71601:004:0350), Jürirahva (KÜ 71601:004:1094) ja Sassi (KÜ 71601:004:0383) kinnistutel tuvastatud kivikirstkalmed.
- 1.4. Lähtuvalt 2024. aasta ekspertiisist jõudis Muinsuskaitseamet 06.01.2025 seisukohale, et asjakohane on liita kivikalmed registri nr-tega 10536—10540 kalmevälja registri nr-ga 10534 koosseisu ehk järelduvalt lõpetada nende riiklik kaitse ning sellega seoses muuta mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) piire nii, et need hõlmaks kalmeväljast põhja pool asuvate kivikalmete ja kalmepõhjade tuumikala, sealhulgas Saiakopli külasse jäävaid kalmeid.

II. Mälestise koosseis ja piir

- 2.1. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) koosseisu kuuluvad arvukad kivikalmed ja kalmepõhjad, mis asuvad nii Naistevälja küla põllumaadel kui ka Naistevälja ja Saiakopli külade piiril metsas. Kivikalmed on ligikaudu 2—25 m läbimõõduga ning 1—2 m kõrgused suurematest põllu- ja paekividest rajatised. Kalmekuhjatistel võivad esineda süvised, mis viitavad kas seal sees peituva struktuuri, nt kivikirstu, kokkulangemisele või kunagiste aardeotsijate tegevusele. Kivikalmete põhjad ehk lõhutud kalmed, millest on säilinud vaid kõige alumisemad horisondid, avalduvad maapinnal kivilademetena, mis eristuvad ümbruskonna pinnasest oma kivisuse poolest ehk sisaldavad suuremaid põllu- ja paekivitükke, kuid on maapinnaga sisuliselt samal tasapinnal. Kivikalmete ja säilinud kalmepõhjade juurest võib leida matmispaiga kasutusaegseid arheoloogilisi esemeid või esemete katkeid ning inimsäilmeid või nende fragmente.
- 2.2. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) piir on määratud vastavalt 2014.—2015. aastatel toimunud väliuuringutel saadud mõõdistamisandmetele, 2024. aastal koostatud ekspertiisile, reljeefkaardil tuvastatud kalmetele ja kalmepõhjadele, katastriüksuste piiridele ja maastikuloogikale. Mälestise ala kujutatav kaart on esitatud käskkirja lisa 1.
- 2.3. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) lõunapoolne osa katab Naistevälja küla põllumassiivi, kus on tuvastatavad kalmeväljale iseloomulikud struktuurid. Lõunapoolse osa ida- ja läänepiir järgivad seejuures ajalooliselt väljakujunenud põllusiilide kujusid.

¹ Ekspertiis on .pdf-failina alla laetav kultuurimälestise registris mälestise nr 10534 juures: <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=10534>.

Kaguosas piirneb kalmeväli Järvajõe-Alupere teega. Mälestise lõunapiir jääb osale Salla kinnistust (KÜ 78701:001:0341) ja hõlmab maa-ala, millel paiknevad reljeefsed kuhjatised, mis viitavad kalmeväljaga seotud struktuuridele.

- 2.4. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) põhjapoolne osa hõlmab ajalooliselt Moe mõisamaade alla kuulunud metsamaid² Naistevälja küla loodeosas ehk maa-ala, kus on 2014.—2015. aastatel toimunud inspeksioonide ja 2024. aastal koostatud ekspertiisi käigus tuvastatud kalmeväljale iseloomulikud struktuurid. Kalmevälja põhjaosa kirde- ja edelapiir lähtuvad metsas asuva kalmete ja kalmepõhjade kontsentratsiooniala ulatusest. Mälestise loodepiir ulatub seejuures Saiakopli küla alale, vahetult Naistevälja külaga piirnevatele Kõnnu (KÜ 71601:004:1062), Priidu (KÜ 79001:001:0255), Toomarahva (KÜ 71601:004:0350), Jürirahva (KÜ 71601:004:1094), Sõeru (KÜ 71601:004:0141) ja Sassi (KÜ 71601:004:0383) kinnistutele.
- 2.5. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) 250,9 ha ala jääb nii riigi- kui ka eraomandis olevaile kinnistutele, mille täielik nimekiri on välja toodud käskkirja lisas 1.
- 2.6. Kivikalmete registri nr-tega 10536—10540 asukohad jäävad kirjelduste alusel Moe mõisamaa alla kuulunud metsadele (metsaalad Naistevälja küla loodeosas, mis piirnevad Saiakopli külaga), kuid need ei ole olnud avalikult kuvatud. Kivikalmed on alusandmete põhjal seostatavad konkreetsete kinnistutega, mida mälestiseks olemise lõpetamine seega hõlmab:
 - 2.6.1. Kivikalme registri nr 10536 paikneb Aru (KÜ 78701:001:0059) kinnistul;
 - 2.6.2. Kivikalme registri nr 10537 paikneb Metsanurga (KÜ 78701:001:0100) kinnistul;
 - 2.6.3. Kivikalme registri nr 10538 asukohta ei ole võimalik üheselt tuvastada, kuid topograafilise kirjelduse järgi paikneb see Tooma (KÜ 78701:001:0630) ja Antsu (KÜ 78701:001:0132) kinnistute piirile;
 - 2.6.4. Kivikalme registri nr 10539 asukohta ei ole võimalik üheselt tuvastada, kuid topograafilise kirjelduse järgi paikneb see Uustalu (KÜ 78701:001:0131) kinnistul;
 - 2.6.5. Kivikalme registri nr 10540 asukohta ei ole võimalik tuvastada ja kalme võib olla hävinud, kuid topograafilise kirjelduse järgi on see seostatav Kasuka (KÜ 78701:001:0018) kinnistuga.

III. Riikliku kaitse kriteeriumid

- 3.1. Muinsuskaitseaduse (MuKS) § 10 lg 1 kohaselt on riikliku kaitse eeldus, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, millel on teaduslik, ajalooline, kunstiline või muu kultuuriväärtus või mille säilitamise kohustus tuleneb rahvusvahelisest lepingust.
- 3.2. Riikliku kaitse eelduse hindamisel lähtutakse kultuuriministri 15.05.2019 määruses nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“ (edaspidi määrus) sätestatud kriteeriumitest. Asi või maa-ala võib vastata mitmele, kuid ei pea vastama igale kriteeriumile. Kriteeriumid võivad olla erineva kaaluga.

² Naistevälja külaga piirnev Moe mõisale kuulunud maa-ala on vaadeldav Maa- ja Ruumiameti hallatava ajalooliste kaartide kaardirakenduses ajaloolise haldusjaotuse, haldusjaotus 1917, mõis 1917 andmekihi alt: <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>.

- 3.3. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) vastavust mälestise kriteeriumitele ei ole hinnatud, kuna andmete muutmine on eelkõige juriidiline maa-ala parandus ja mälestis vastab jätkuvalt nii riikliku kaitse üldistele kui ka arheoloogiamälestise kriteeriumitele.
- 3.4. Kivikalmete registri nr-tega 10536—10540 vastavust mälestise kriteeriumitele ei ole hinnatud, kuna kõik viis kuuluvad mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) koosseisu ehk on selle lahutamatuks osaks. Lisaks ei ole kolme kivikalme (registri nr-tega 10538, 10539 ja 10540) asukohad leitavad või tuvastatavad.

IV. Menetlusosaliste ja kaasatud isikute arvamused

- 4.1. Muinsuskaitseamet saatis 12.03.2025 mälestiseks olemise muutmise ja mälestiseks olemise lõpetamise eelnõu Tapa vallavalitsusele, puudutatud kinnistu eraomanikele ja Riigimetsa Majandamise Keskusele tutvumiseks ning arvamuse avaldamiseks.

V. Kultuurimälestiseks olemise muutmise ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamise põhjendus

Mälestiste kultuuriväärtus

- 5.1. MuKS § 11 lg 3 ütleb, et arheoloogiamälestis on inimtegevuse säile, asi või nende kogum ja muud jäljed, mis on kultuurmaastiku ajalise mitmekihilisuse näitajad ja mis annavad teaduslikku informatsiooni inimkonna ajaloo ning inimese suhte kohta looduskeskkonnaga. Arheoloogiamälestise oluline osa on arheoloogiline kultuurkiht.
- 5.2. Naistevälja küla põldudel ja neist põhja poole jäävates metsades paiknevaid kivikalmeid on esmakordselt kirjeldanud ajaloolane A. Thomson³. Aastatel 1909—1910 avas Thomson mitu kivikalmet, leides neist nii inimluid kui ka üksikuid esemeid.
- 5.3. 1932. aastal koostatud Ambla kihelkonnakirjelduses⁴ on viidatud pronksiaegsetele kivikalmetele (1200.—400. a eKr), mis asuvad nii Moe küla talumeestele kuulunud metsamaadel kui Naistevälja küla põldudel, millest viimased oli A. Thomson oma uuringuaruandes jätnud märkimata. Suur osa põldudel olevaist kalmeist olid seejuures lõhutud või neile on põllukive juurde veetud, kuid igast rajatisest oli leitud inimluid. Lõhutuna olid täheldatud ka metsas olevad kalmed, kuigi „tipust välja kistud“ kivid võivad viidata ka kalmestruktuuride, nt keskse kivikirstu, kokkulangemisele. Kokku kirjeldati 17 metsas asuvat kalmet, eraldi nimeliselt toodi välja Saiakopli külasse viiva tee äärses raiesmikus asunud „Veskivare“.
- 5.4. Esmakordselt kanti Moe küla talupoegade metsatukkades olevad kivikalmed ja Naistevälja küla põldudel olev kalmeväli riiklike mälestiste nimekirja 1933. aastal vastavalt numbritega 2-1261 kuni 2-1269 ja 2-1270. Kaitse alla võtmisel tugineti 1932. a koostatud kihelkonnakirjeldusele ning kaitse alla võtmise aluseks oli 1925. a vastu võetud Muinasvarade kaitse seadus.
- 5.5. Nõukogude perioodil kanti kivikalmed mälestistena 1964. aastal vastu võetud vabariikliku tähtsusega mälestiste nimekirja (Eesti NSV Ministrite Nõukogu 31.

³ Thomson, A. 1910. Steinhügelgräber im Walde von Muddis in Kirchspel Ampel in Jerwen. – Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft, 1910. Lk 125–129.

⁴ Adamson, S. 1932. Ambla kihelkond. Proseminari töö. Lk 10–13.

detsembri 1964. a. määruse nr. 573 lisa nr. 1 „Eesti NSV territooriumil asuvate riikliku kaitse alla kuuluvate vabariikliku tähtsusega arheoloogiamälestiste nimekiri“) järjekorranumbritega 1438—1442 ning neile koostati arheoloogiapassid iseloomustuse ja topograafilise kirjeldusega. Võrreldes 1933. aasta nimekirjaga oli riikliku kaitse alla võetud ainult 5 kivist kalmet.

- 5.6. Kalmeväli võeti nõukogude perioodil kaitse alla Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee 26.03.1976 korraldusega nr 82-k, mälestise numbriga 66-k. Arheoloogiapassi kalmeväljale ei koostatud.
- 5.7. Tavapäraselt kanti arheoloogiamälestised peale vabariiklikku nimekirja lisamist kolhooside maakasutusplaanidele. Kalmeväli on kantud Põdrangu sovhoosi kaardi lehele nr 1 katkendjoonega ümbritsetud alana. Nõmmküla sovhoosi maadele jäänud kivist kalmeid kaardile ei ole märgitud.
- 5.8. Eesti Vabariigi taastamise järel tunnistati nii kalmeväli kui eraldi kaitse all olevad kivist kalmed kultuuriministri 01.09.1997 määrusega nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ (vastavalt järjekorranumbritega 1583 ja 1585–1589) arheoloogiamälestiseks ning kanti kultuurimälestiste registrisse vastavalt registrinumbriga 10534 ja 10536—10540.
- 5.9. 2014.—2015. aastal viis Muinsuskaitseamet läbi arheoloogilised inspeksioonid, et kontrollida kihelkonnakirjeldustes olnud teateid kultuurimälestiseks tunnistatud kalmeväljast põhja pool paiknevate kalmete kohta, sealhulgas tuvastamiseks kaitsealuste kivist kalmete registri nr-tega 10536—10540 asukohti maastikul. Tööde käigus kaardistati kümneid hästi säilinud kivist kalmeid ja kalmepõhjasid, mis viidi georefereerimise abil kokku S. Adamsoni poolt 1932. aastal koostatud mõõdistusplaaniga. Tulemustest ja kaardistusest lähtuvalt tehti ettepanek laiendada kalmevälja (registri nr 10534) piire põhja suunas, sest tegu on sama nähtuse (ehk kalmevälja) jätkuga.
- 5.10. 2024. aastal koostas Muinsuskaitseamet ekspertiisi kivist kalmete registri nr-tega 10536—10540 asukohtade täpsustamiseks. Kivist kalmete registri nr-tega 10536 ja 10537 asukohad ja ulatused olid alusandmete põhjal tuvastatavad ja maastikul konkreetse kivist kalmevarega seostatavad. Kivist kalmete registri nr-tega 10538 ja 10539 puhul oli võimalik osutada nende oletatavatele asukohtadele, kuid alusandmete mitmeti tõlgendamise tõttu ei olnud võimalik neid siduda ühegi konkreetse kivist kalme või kalmepõhjaga Kivist kalme registri nr-ga 10540 asukoht jäi alusandmete põhjal täielikult ebaselgeks. Samuti tuvastati reljeefvajutustega kaardi analüüsimisel lisaks 2014.—2015. aastatel toimunud uuringute käigus tehtud mõõdistustele veelgi üksikuid kivist kalmeid või kalmepõhjasid. Kokkuvõtvalt tõdeti, et tegu on ühtse kompleksi moodustava kalmeväljaga, millest osa paikneb Naistevälja põldudel ja osa sellest põhja pool metsasel alal.

Avalik huvi

- 5.11. Avaliku huvi sihiks on teatud avalik, s.o üldine ehk ühiskondlik hüve, mille alla kuulub ka Eesti kultuuri säilimine läbi aegade, sh meie ainelise kultuuripärandi väärtuslikuma osa hoidmine ja kaitse.
- 5.12. Avalik huvi Naistevälja ja Saiakopli külades asuva mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) säilitamiseks jääb alles. Tegemist on haruldaselt suure ulatusega, võrdlemisi hästi

säilinud ja seni küllaltki pinnapealselt uuritud kompleksiga Eesti varasemast ajaloost, I aastatuhandest eKr või veidi vanemastki ajast. Kalmevälja koosseisu kuuluvates kivikalmetes ja kalmepõhjades säilinud teave on oluline, võimaldades laiemalt uurida pronksiaegseid rahvastikugruppe, samuti Põhja-Eesti rannikul elanud inimeste tervist, toitumist, mobiilsust, ühiskonnakorraldust ja palju muudki. Kalmevälja säilimine on vajalik piirkonna identiteedi alal hoidmiseks ja kultuurilise järjepidevuse tagamiseks, mis omakorda aitab kaasa ühiskonna tasakaalustatud arengule. Arvestades eeltoodut, seisneb avalik huvi kalmevälja andmete muutmise ja ulatuse täpsustamise suhtes ühiskonna vajaduses säilitada kultuuriväärtusi nii praegustele kui ka tulevastele põlvetele.

- 5.13. Kuna kivikalmed registri nr-tega 10536—10540 hõlmatakse mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) piiride sisse, ei esine sellest tulenevalt avalikku huvi, et säilitada nende suhtes eraldiseisvat riiklikku kaitset.

Kaasatud isikute huvid

- 5.14. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) andmete muutmine on maa-ala omaniku huvides. Eraomanike jaoks oluline muudatus seisneb eelkõige mälestise asukoha täpsustamises ja piiride kehtestamises, millega tagatakse õigusselgus ning omanike jaoks on arusaadavad mälestise reaalne ulatus, koosseis ja sellest tulenevalt piirangute ulatus. Lisaks kaotatakse mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) kaitsevöönd, millega kaovad vastavad kitsendused.
- 5.15. Kuivõrd kivikalmed registri nr-tega 10536—10540 ei ole olnud Maa- ja Ruumiameti avalikus kultuurimälestiste kaardirakenduses muinsuskaitseobjektide andmekihil kuvatud ning varasem info nende asupaiga kohta kultuurimälestiste registris oli puudulik, ei ole nende suhtes olnud võimalik ka kehtivaid kitsendusi korrektselt rakendada. Kivikalmete mälestiseks olemise lõpetamisega ei kohaldu edaspidi muinsuskaitseseadusest tulenevad mälestise ja kaitsevööndi suhtes kehtivad kitsendused, millega tagatakse ametlikult õigusselgus ning hoitakse ära olukord, kus arheoloogiapärand oleks topeltkaitse all.
- 5.16. Kui menetluse käigus oleks käsitletud ainult kivikalmete registri nr-tega 10536—10540 mälestiseks olemise muutmist või lõpetamist, võinuks tekkida väärarusaam, et omanikule kuuluval maa-alal arheoloogiapärandit ei paikne, mis oleks omakorda tähendanud riski kalmevälja kui tervikliku kompleksi ja selle kultuuriväärtuse säilimisele.

Kaitsevöönd

- 5.17. MuKS § 14 lõike 1 kohaselt võib kinnismälestise kaitseks kehtestada kaitsevööndi, kaaludes selle vajadust ja ulatust kaitsevööndi eesmärkidest lähtudes.
- 5.18. Nii kalmevälja kui ka kivikalmete arheoloogiamälestiseks tunnistamise ajal kehtinud MuKS (RT I 1994, 24, 391) § 25 sätestas, et kinnismälestise kaitseks kehtestatakse kaitsevöönd, millele laienevad kaitsekohustuse teatistes esitatud kitsendused. Kaitsevööndiks oli 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, kui mälestiseks tunnistamise õigusaktis ei olnud märgitud teisiti. Kuna mälestiseks tunnistamise õigusaktiga mälestisele eraldi kaitsevööndit ei kehtestatud, tekkis kaitsevöönd seaduse alusel. 01.05.2019 jõustunud MuKS § 95 kohaselt on enne 29.12.2008 ministri määruse või käskkirjaga mälestiseks tunnistatud mälestiste

kaitsevöönd 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, kui õigusaktis ei ole määratud teisiti.

- 5.19. Mälestisele „Kalmeväli“ (registri nr 10534) ei ole kaitsevööndi määramine põhjendatud, kuna nii 2014.—2015. aastatel läbi viidud inspeksioonide kui ka 2024. aastal koostatud ekspertiisi põhjal on mälestise ulatus võimalikult täpselt välja selgitatud. Lisaks on mälestise koosseisus olevate kivististe ja kalmepõhjade asukohad reljeefkaardil selgelt tuvastatavad. Sellega seoses kaob seni kehtinud mälestise kaitsevööndi piirang 16 katastriüksuselt.
- 5.20. Kivististe registri nr-tega 10536—10540 mälestiseks olemise lõpetamine ja sellega seoses kaitsevööndi piirangute kaotamine hõlmab vastavalt käskkirja punktis 2.6. kirjeldatule Aru (KÜ 78701:001:0059), Metsanurga (KÜ 78701:001:0100), Tooma (KÜ 78701:001:0630), Antsu (KÜ 78701:001:0132), Uustalu (KÜ 78701:001:0131) ja Kasuka (KÜ 78701:001:0018) kinnistuid.

Leevendused

- 5.21. Mälestiseks tunnistamise käskkirjas märgitakse leevendused MuKS § 52 lõigetes 1–3 ja § 62 lõikes 1 sätestatud tööde tegemise loakohustusest, kui neid tehakse.
- 5.22. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) alal leevendusi loakohustusest ei tehta, sest nii kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve- ja muude pinnase teisaldamise või juurdeveoga seotud tööd kui ka maapinna ettevalmistamine metsaseaduse tähenduses mõjutavad otseselt mälestise ehk selle koosseisu kuuluvate kivististe ja kalmepõhjade säilimist. Kivististe ja kalmepõhjad on maapealsed struktuurid, mida iseloomustavad lisaks kalme sees olevatele struktuuridele ja arheoloogilisele kultuurikihile ka nende välisilme. Seetõttu on oluline, et enne kavandatavate tööde teostamist kaaluks Muinsuskaitseamet tööde võimalikku mõju mälestise, sh kivististe välisilme säilimisele.

Mõjud

- 5.23. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) ala jääb Naistevälja ja Saiakopli külades olevatele katastriüksustele (kinnistute nimekiri käskkirja lisas 1 tabelis 2). Kinnistute sihtotstarbeks on maatulundusmaa, välja arvatud transpordimaana kasutatav Uustalu tee (KÜ 78701:001:0126).
- 5.24. Mälestise „Kalmeväli“ (registri nr 10534) maa-ala jääb täielikult 29.09.2022 kehtestatud Tapa valla üldplaneeringu alale. Selle järgi on kalmevälja põhjapoolne osa ehk metsa osa rohevõrgustiku tugikoridoridest, kalmevälja lõunapoolne osa jääb aga väärtuslikule põllumaale. Samuti on üldplaneeringus ära märgitud mitmed kalmeväljast vahetult lõunas ja idas asuvad pärandkultuuri objektid.
- 5.25. MuKS § 3 lõike 4 ettevaatuspõhimõtte üks osa on lahendus, kus juhul, kui ei piisa üldisest igapäevase kohustusest kaitsta kultuuripärandit ja hoiduda seda ohustada võivatest toimingutest, tuleb Muinsuskaitseametit teavitada teatud tüüpi tööde tegemisest või taotleda nendeks luba.
- 5.26. Ettevaatuspõhimõtte kohaselt peavad mälestisele suunatud tegevused vähendama selle hävimise ohtu ning toetama väärtuste säilimist. Ära tuleb hoida olukord, kus tööde tegija

võib tahtmatult rikkuda või hävitada märkimisväärse osa kultuuripärandist enne kui märkab tööd peatada ja Muinsuskaitseametit teavitada.

- 5.27. Käskkirja kehtestamine ei välista kehtestatud planeeringute elluviimist, kuid ehitustegevuse puhul on vajalik ennetavalt kaaluda võimalusi arheoloogilise kultuurikihi säilitamiseks ning arvestada arheoloogilise uuringu tegemise kohustusega. MuKS § 31 lõige 1 sätestab, et kui mistahes paigas avastatakse ehitamisel, teede, kraavide ja trasside rajamisel või muude mulla- ja kaevetööde tegemisel arheoloogiline kultuurikiht, on leidja kohustatud tööd peatama, säilitama koha muutumata kujul ning viivitamata teavitama sellest ametit. Seega, kultuurikihi ilmnemisel tuleb ehitus- ja arendustegevus peatada, sõltumata sellest, kas piirkond on riikliku kaitse all või mitte. Tööde peatamine, et välja selgitada võimaliku arheoloogilise uuringu vajadus, võib osutuda tööde teostajale ja maa-ala omanikule ressursikulukaks.
- 5.28. Mälestis „Kalmeväli“ (registri nr 10534) on kinnismälestis ning kinnismälestisel tuleb tööde tegemisel järgida MuKS §-d 52 ja 54 nõudeid. Viidatud sätete kohaselt tuleb Muinsuskaitseametile esitada tööde tegemise loa taotlus mälestise alal järgmiste tehtavate tööde puhul: kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve- ja muud pinnase teisaldamise või juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse tähenduses. Lisaks tuleb kooskõlastada ehitusteatise või ehitusloa kohustusega ehitise ehitamise mälestisel ning kinnistu piiride ja maa sihtotstarbe muutmise arheoloogiamälestisel.
- 5.29. Lähtuvalt kavandatud tööde iseloomust on ametil õigus kinnismälestisel määrata tööde tegemise tingimusi, sh uuringu tegemise kohustust, kuid samuti keelduda teatud tööde lubamisest, mis lõhuksid mälestist jäädavalt. Just need otsused määravad ühtlasi omandikitsenduse ulatuse ja kohustavad leidma õiglast tasakaalu üldise kultuuriväärtuse huvi ja omaniku huvi vahel. Teavitamisel või loa taotlemisel selgub ja määratakse kindlaks, kas mingeid täiendavaid muinsuskaitsekohustusi üldse ei kaasne või on vaja kindlaks määrata need nõuded, mis samal ajal kaitsevad kultuuriväärtust ja võimaldavad omanikul kasutada oma omandit sellisel eesmärgil, nagu ta soovib. Loa taotlemine või või teatise esitamise kohustus ise ei ole omaniku jaoks liigne nõue. Muinsuskaitseamet teeb sobiva otsustuse võimalikult kiiresti ja omanikku menetlusse kaasates.
- 5.30. Mälestise piiri kehtestamine ega selle alal tööde tegemiseks loa taotlemise kohustus ei ole omandiõiguse oluline riive, vaid selleks võivad olla konkreetsel alal leitud arheoloogiaväärtusest tulenevad kohustused töödele.
- 5.31. MuKS-st tulenevaid omandipõhiõiguste kitsendusi tasakaalustab omaniku õigus taotleda toetust ja ameti määratud uuringute hüvitamist MuKS § 48 ettenähtud viisil.
- 5.32. Kivikalmete registri nr-tega 10536—10540 kultuurimälestiseks olemise lõpetamise ja kalmevälja registri nr-ga 10534 andmete muutmise tulemusena korrastatakse kultuurimälestiste nimekirja, mille tulemusel esineb omakorda vähem eksitavat infot piirkonnas säilinud arheoloogiapärandi osas.

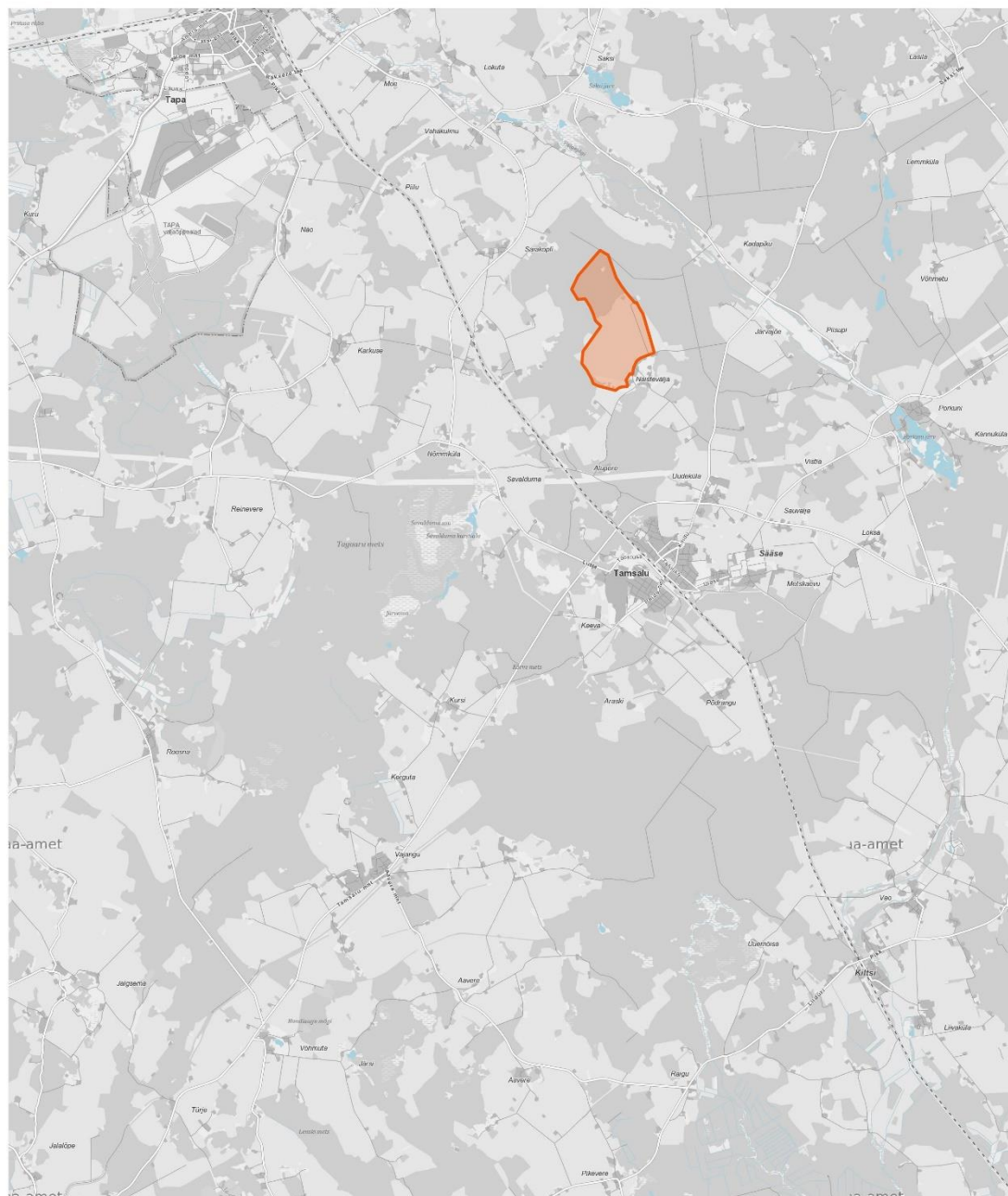
VI. Muinsuskaitse Nõukogu seisukoht

- 6.1. Enne kultuurimälestiseks tunnistamist ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamist kuulatakse ära Muinsuskaitse Nõukogu seisukoht.

.....
Kultuuriminister

Lisa 1. Mälestise „Kalmeväli“ asukoht, piir ja selle koordinaadid ning maa-alale jäävate katastriüksuste nimekiri.

Kaart 1. Mälestise „Kalmeväli“ asukoht.

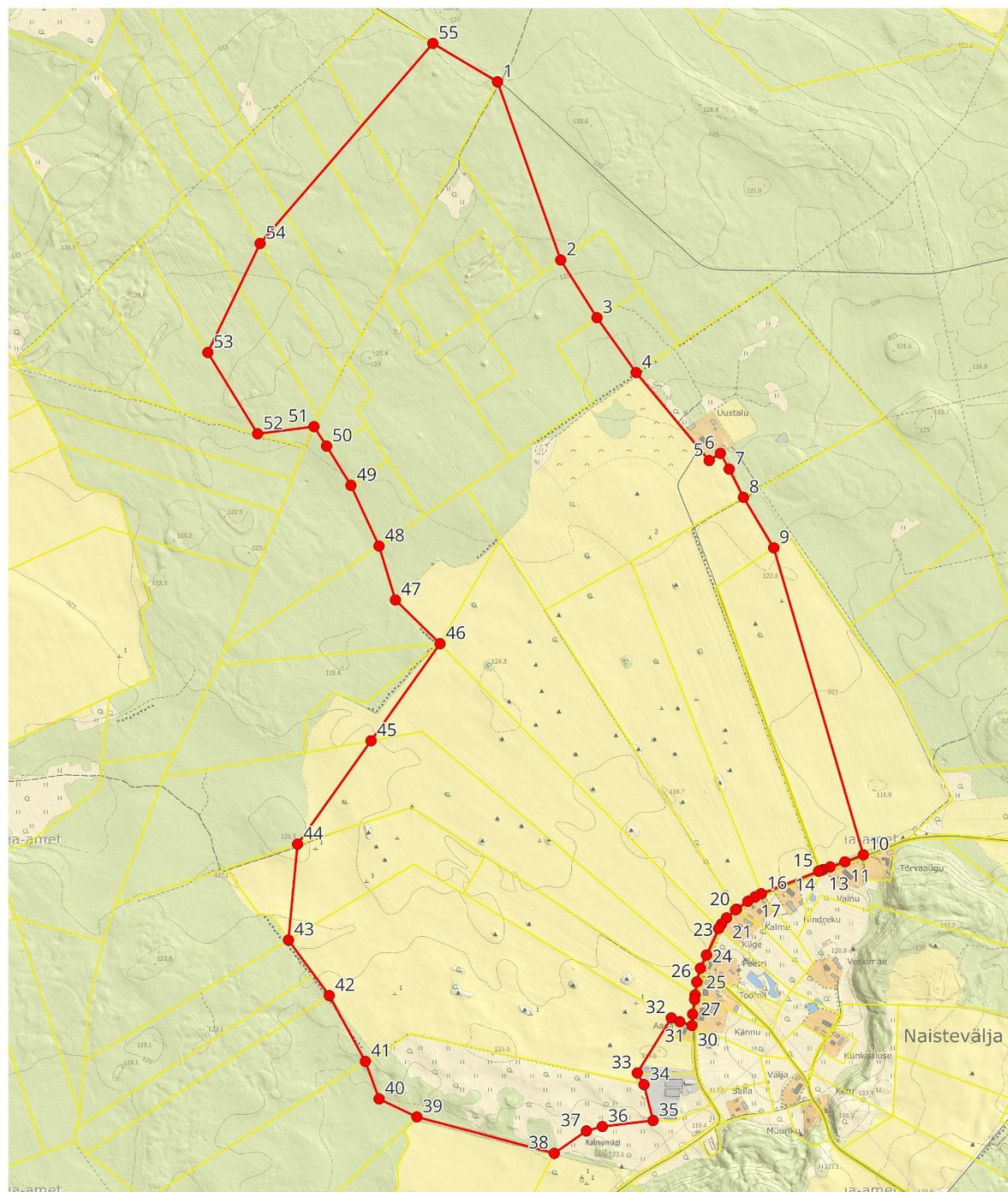

 Mälestis

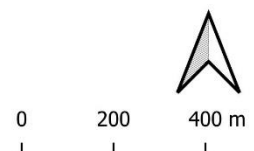

Muinsuskaitseamet: 10.03.2025
 Aluskaart: Maa-ja Ruumiamet 2025

Kaart 2. Mälestise „Kalmeväli“ piir.

- Mälestise nurgapunkt
- ▬ Mälestis
- ▬ KÜ 2025

Muinsuskaitseamet: 10.03.2025
Aluskaart: Maa-ja Ruumiamet 2025

Tabel 1. Mälestise „Kalmeväli“ piiri koordinaadid.

Nr	X	Y
1	6566383,82	619575,28
2	6565930,39	619735,89
3	6565783,67	619828,12
4	6565643,99	619927,61
5	6565420,065	620113,324
6	6565438,472	620141,81
7	6565398,359	620164,148
8	6565326,48	620200,58
9	6565198,13	620277,45
10	6564416,807	620505,375
11	6564398,9	620458,56
12	6564385,96	620421,02
13	6564379,08	620402,88
14	6564376,61	620396,96
15	6564375,09	620391,58
16	6564317,75	620246,12
17	6564309,269	620230,156
18	6564298,38	620211,73
19	6564278,49	620182,72
20	6564276,86	620180,5
21	6564256,21	620157,48
22	6564240,68	620144,71
23	6564229,43	620137,83
24	6564161,657	620106,506
25	6564128,26	620091,07
26	6564093,31	620081,78
27	6564059,88	620077,34
28	6564048,58	620076,45

Nr	X	Y
29	6564011,16	620071,25
30	6563982,37	620069,53
31	6563992,22	620038,56
32	6564001,75	620017,19
33	6563861,69	619930,69
34	6563831,89	619947,58
35	6563740,7	619970,81
36	6563725,241	619841,767
37	6563714,028	619801,136
38	6563657,18	619719,55
39	6563749,65	619370,26
40	6563795,53	619274,268
41	6563891,12	619239,19
42	6564058,56	619147,62
43	6564199,73	619043,74
44	6564443,72	619066,82
45	6564707,039	619253,766
46	6564954,05	619429,16
47	6565065,44	619315,661
48	6565202,472	619274,114
49	6565356,93	619202,59
50	6565456,93	619140,67
51	6565506,55	619108,56
52	6565488,18	618965,29
53	6565695,081	618838,668
54	6565972,675	618971,677
55	6566481,698	619410,975

Tabel 2. Mälestise „Kalmeväli“ maa-alale jäävate katastriüksuste nimekiri.

Nr	KÜ lähiaadress	KÜ tunnus
1	Aasapõllu	78701:001:0107
2	Antsu	78701:001:0132
3	Antsu-Jüri	78701:001:0840
4	Aru	78701:001:0059
5	Hansu-Jüri	78701:001:0350
6	Hansu-Jüri	78701:001:0310
7	Hindreku	78701:001:0761
8	Jürirahva	71601:004:1094
9	Kalmu	78701:001:0782
10	Kasuka	78701:001:0018
11	Kiige	78701:001:0792
12	Kiige-Kure	78701:001:0140
13	Kõnnu	71601:004:1062

Nr	KÜ lähiaadress	KÜ tunnus
14	Kännu	79201:001:0715
15	Metsanurga	78701:001:0100
16	Metsaääre	79201:001:0714
17	Peetri	78701:001:0043
18	Porkuni metskond 17	78701:001:0390
19	Priidu	79001:001:0255
20	Puraviku	78701:001:0116
21	Salla	78701:001:0341
22	Sassi	71601:004:0383
23	Sõeru	71601:004:0141
24	Tooma	78701:001:0303
25	Tooma	78701:001:0630
26	Toomarahva	71601:004:0350

Nr	KÜ lähiaadress	KÜ tunnus
27	Uustalu	78701:001:0131
28	Uustalu tee	78701:001:0126
29	Välgü	78701:001:0088